

Мистецтво кіноплаката в історичній ретроспекції

Гутник Л. Український кіноплакат 1947—1994 рр. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наук. кат. / авт. вступ. сл. С. В. Тримбач ; авт. вступ. ст. Л. М. Гутник ; відп. ред. Г. М. Юхимець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : Академперіодика, 2018. — 576 с., 104 с. іл.

Нещодавно оголошено результати щорічного Конкурсу на краще книжкове видання Національної академії наук України. В номінації "Довідкові видання. Суспільно-гуманітарний напрям" дипломом лауреата відзначено каталог "Український кіноплакат 1947—1994 рр. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського", укладений Л. Гутник — науковою співробітницею відділу образотворчих мистецтв (ВОМ) Інституту книгознавства НБУВ.

Принагідно зазначимо, що авторка багато років досліджує вітчизняний кіноплакат і має у творчому активі численні публікації та виступи на конференціях, присвячені історії українського плакатного мистецтва. Тематичні виставки кіноплаката, організовані Л. Гутник, неодноразово експонувались у НБУВ та здобували схвальні відгуки широкого загалу відвідувачів бібліотеки й фахівців різних галузей знань.

Вихід рецензованого довідника набув широкого резонансу в наукових і мистецьких колах. На презентації у ВОМ НБУВ її генеральний директор Л. Дубровіна зауважила, що "каталог виданий на світовому рівні як за змістом, за поліграфією, ілюстративністю, так і за рівнем унікальності й дослідницької роботи". Високу оцінку виданню надали мистецтвознавці, художники й кінорежисери. Зокрема, на думку доктора мистецтвознавства, доктора філософських і богословських наук, академіка Академії вищої освіти Д. Степовика, це "великий внесок у нашу й світову культуру". Слід зауважити, що до виходу каталогу український тиражний кіноплакат залишався малодослідженим напрямом мистецтвознавчої літератури. Виняток становить кіноплакат першої третини ХХ ст., якому присвячено монографію співробітниці ВОМ НБУВ І. Золотерхої "Український радянський кіноплакат 1920—1930-х років" (Київ, 1983), також підготовлену за матеріалами зібрання бібліотеки.

Всебічно дослідивши кіноплакат періоду 1947—1994 рр., Л. Гутник успішно впоралася із завданням заповнення лакун в історії українського графічного мистецтва. Дослідниця наголошує, що в бібліотеці

"зібрано кіноплакати за великий відтинок часу, і це дає змогу здійснити комплексний аналіз розвитку українського кіноплаката, доповнити загальну картину розвитку образотворчого мистецтва, відродити імена окремих художників".

Враховуючи наукову та бібліографічну цінність каталогу як джерела інформації для дослідження історії плаката й кіномистецтва, а також зважаючи на високу оцінку суспільства, варто ґрунтовніше висвітлити структуру та особливості художнього оформлення довідника.

Ретроспективне науково-бібліографічне видання, підготовлене та випущене у світ колективними зусиллями НБУВ і видавництва "Академперіодика", містить 3442 позиції бібліографічних описів про масив українського тиражного кіноплаката. За результатами копіткої наукової роботи з опрацювання широкого спектра джерел, простежуємо наполегливий дослідницький пошук Л. Гутник, інтелектуальну мобільність, творчу креативність та всебічну увагу до найдрібніших деталей.

Структура видання складається зі вступного слова, статті авторки, передмови, каталогу, допоміжних покажчиків, післямови, списку скорочень, списку використаних джерел, ілюстративного блоку.

У вступному слові "Кіноплакат у дзеркалі часу" відомий кінознавець С. Тримбач наголошує на винятковій важливості праці Л. Гутник і характеризує кіноплакат як "один із найцікавіших і найкреативніших жанрів графічного дизайну". Власне, важко не погодитись із думкою науковця про те, що "вітчизняний кіноплакат лишається не досить вивченим, у ньому багато "білих плям", і "дане видання є істотним кроком до подальшого дослідження розвитку кіноплаката в Україні". Саме така оцінка є вкрай важливою з позиції сприйняття цього образотворчого документа крізь призму історії кіномистецтва.

Основні аспекти дослідження кіноплаката Л. Гутник окреслила у вступній статті "Графічний літопис історії кіно". Авторка цілком слушно розглядає відповідне зібрання НБУВ як допоміжну джерельну базу для ґрунтовного вивчення українського й закордонного кіномистецтва, а також зразків вітчизняної плакатної графіки. Навівши стислу історію розвитку кіноплаката, Л. Гутник продемонструвала вміння заглибитися в тему, фаховий підхід і щодо пошуку та систематизації фактологічного матеріалу, й щодо його наукового аналізу.

У вступній статті авторка здійснює екскурс в історію кіноплаката, починаючи саме від 1920-х рр., що дає змогу ґрунтовніше дослідити етапи становлення й розвитку цього виду друкованої продукції в історичній ретроспекції.

Л. Гутник наголошує на інформаційному потенціалі зібрання, висвітлює художньо-стилістичні особ-

ливості українських кіноплакатів, розглядаючи їх як своєрідну портретну галерею акторів світового кіно. Авторка окреслює коло художників, які працювали у зазначений період, а також наголошує, що "кожен із митців, хто доторкнувся до справи реклами кіномистецтва, зробив вагомий внесок не лише у пропагування його здобутків, а й створив оригінальні графічні документи його історії".

У "Передмові" дослідниця, репрезентуючи принцип побудови видання й методику опису плакатів, зазначає, що "основне практичне завдання даного каталогу — уведення до наукового обігу бібліографічної інформації про український тиражований кіноплакат та надання можливості подальшого його використання у наукових дослідженнях".

Вагому частину довідника становить "Каталог", в якому зібрано плакати, створені для реклами українських і закордонних художніх, науково-популярних, документальних та мультиплікаційних фільмів, що виходили в тогочасний вітчизняний кінопрокат. Групування бібліографічних записів виконано у хронологічному порядку, а в межах кожного року — за алфавітом назв графічних творів. Таке структурування допомагає якнайкраще унаочнити етапи розвитку плакатного й кіномистецтва в історично-творчому поступі та забезпечити оперативний пошук назв фільмів.

Результат копійної наукової праці Л. Гутник відображений і в рядках різнопланових приміток до бібліографічного опису, які містять важливі відомості, не зазначені на плакаті. Загалом, авторка доволі широко застосовує примітки для визначення особливостей певного плаката: уточнення фактографічних даних, питань атрибуції, відтворення написів і підписів автора-художника, відомості про паралельні назви, наявність анонсу фільму, зазначення виконавців ролей на плакаті, допущені помилки чи неточності в написах, портретні зображення акторів тощо.

Важливим елементом каталогу, котрий підвищує його наукову та інформативну цінність, є сформований на високому фаховому рівні довідково-допоміжний апарат. Він складається з трьох покажчиків (імен художників кіноплаката, загального іменного, назв фільмів), забезпечених широкою системою посилаць. Принцип побудови покажчиків — алфавітний.

Практичну значущість для дослідження та доповнення історії українського образотворчого мистецтва, висвітлення невідомих фактів біографій і творчого доробку становить такий складник допоміжного апарату, як "Покажчик імен художників кіноплаката". Він містить інформацію про понад 250 представників цього жанру, з-поміж яких і знамітці, й досі не відомі читачькому загалу художники-плакатисти. Л. Гутник провела ретельну роботу зі встановлення повних імен, по батькові та років життя авторів. Утім, віднайти повну інформацію про всіх плакатистів не вдалося, оскільки багато з них не були членами мистецьких організацій, а отже в довідкових виданнях, каталогах виставок чи архівах бракує відповідної інформації. У перспективі Л. Гутник ставить за мету висвітлити ці "білі плями" й доповнити біографічні відомості про окремих художників.

Поміж різновидів плакатної графіки кіноплакат вирізняється тим, що відображає діяльність творчого колективу, причетного до створення фільму. З цього погляду, безперечно, цінним є загальний "Іменний покажчик". Він містить 5589 прізвищ осіб, які зустрічаються у вступному слові та вступній статті авторки, бібліографічному описі чи примітках. У дужках після прізвища та ініціалів наведено відомості про сферу діяльності персоналії (автор сценарію, режисер, композитор, оператор тощо), що також спрощує пошук. Як слушно зауважив на презентації каталогу директор Інституту енциклопедичних досліджень М. Железняк, "покажчик може слугувати основою словника для вузькоспеціальних довідкових видань".

Доречним у виданні є "Покажчик назв фільмів", в якому акумульовано фільмографію окресленого періоду, оскільки, на думку авторки, "назва плаката не завжди відповідає назві рекламowanego кінотвору".

Ілюстративний блок, гармонійно вбудований у структуру довідника, складається з 365 кольорових зображень кіноплакатів, більшість з яких репродуковано вперше. Л. Гутник вельми вдало дібрала різноманітні за стилістикою та образно-художнім рішенням плакати, котрі надають читачам уявлення про найбільш знакові та популярні фільми, а також широке коло художників цього жанру. Ілюстрації подано в хронологічному порядку, із зазначенням номерів позицій опису в каталожній частині, прізвища автора та року створення плаката, що доволі зручно для користувачів. Наприклад, кольорові фотоілюстрації Г. Юхимця, розміщені на тонованому сірому тлі, по 3—4 зображення на кожній сторінці, вирізняються чітким, якісним друком, відповідністю оригінальним кольорам плакатів. Ілюстративний блок слугує не тільки доповненням до каталожної частини, а й важливим елементом художнього оздоблення видання.

Окремо слід зупинитися на особливостях зовнішнього та внутрішнього оформлення каталогу. Ошатне та якісне поліграфічне виконання увиразнює та збагачує текст, створюючи певний емоційний настрій. Естетично привабливою формою довідник завдячує художнику видавництва "Академперіодика" Є. Ільницькому. Навіть на першій стадії візуального сприйняття виразний гармонійний зв'язок ілюстрацій із тематикою, зокрема основою композиції обкладинки становить зображення атрибутів образотворчого (палітра, пензлі, фарби) та кіномистецтва (кінострічка, кінокамера).

Посилюють виклад матеріалу та надають виданню досконалості монохромні елементи внутрішнього оздоблення. Задруковані форзаці, декоровані кіноплівкою, є гармонійним елементом комплексного дизайну та одним із засобів поліпшення смислового й естетичного сприйняття. Для дотримання загального лейтмотиву художнього оздоблення, що вдало доповнює текст, поля сторінок також прикрашено кіноплівкою, яка містить назву чергового розділу та порядковий номер сторінки. Завдяки креативному декорові окремі частини видання складають цілісну єдність.

Кожному розділові передують шмуцтитули, на якому повторюються та варіюються такі графічні знаки, як кінокамера, кінострічка, склянка з пензлями, палітра та фарби. Сміслові навантаження мають і орнаментальні елементи у вигляді заставки (кінокамера) й кінцівки (кінематографічна хлопка). Художник вдався до оригінального графічного дизайну "Змісту" на початку та наприкінці довідника. Назву кожного розділу супроводжують кадри кіноплівки з вмонтованими зображеннями кіноплакатів.

Загальна художня композиція каталогу органічно поєднується зі шрифтовим оформленням. Наприклад, у назві на обкладинці та в заголовках до підрозділів книги використано літери, котрі мають стильові національні ознаки. Основою, як зазначав художник Є. Льницький, слугував шрифт, розроблений О. Снарським за мотивами робіт одного з найкращих українських графіків Г. Нарбути. Шрифтові засоби вдало вирізняють і позиції бібліографічного опису. Наприклад, активний напівгрубий чітко виокремлює зону опису

назви плаката й акцентує увагу на першорядності цієї інформації поміж інших елементів бібліографії. Примітки авторки, розміщені наприкінці опису, відокремлено від основного тексту курсивом, що також привертає увагу до тексту. Такий дизайнерський хід допомагає увиразнити важливі деталі структури опису, крім того, сприяє швидкій навігації та полегшує опрацювання бібліографічного тексту. Отже, каталог, створений на засадах органічного поєднання текстової, візуальної інформації та оригінального художнього й поліграфічного виконання, сприймається як цілісний естетичний об'єкт.

Підсумовуючи, зауважимо, що каталог "Український кіноплакат 1947—1994 рр. з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського" є помітним явищем вітчизняного культурно-мистецького простору, актуальним і популярним виданням, до створення якого на різних етапах долучилися висококваліфіковані й креативні фахівці. Наразі мистецький загал має презентабельний науковий довідник, пізнавальна, естетична та практична значущість якого безсумнівні. Видання слугуватиме цінним історичним джерелом для мистецтвознавців, художників, дизайнерів, кінознавців, істориків, бібліографів та широкого загалу поціновувачів кіноплаката.

*Тетяна Галькевич,
молодший науковий співробітник
відділу образотворчих мистецтв НБУВ*

Надійшла до редакції 7 червня 2019 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

ШКОЛА СИСТЕМАТИЗАТОРА

*Марина Ахвердова,
старший науковий співробітник відділу класифікаційних систем Книжкової палати України*

*Анна Діденко,
науковий співробітник відділу класифікаційних систем Книжкової палати України*

Приклади індексування видань класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я)

Клас 2 Релігія. Теологія (богослов'я) містить матеріали з питань теорії, філософії, природи різних видів релігій, релігійної практики від доісторичних до сучасних форм світових релігій. Він має потужний арсенал спеціальних визначників, які можна використовувати під час побудови індексів для різноманітних видів світових віровчень, відображаючи їхні специфічні властивості.

Розділ 2-1/-9 Спеціальні визначники для позначення релігії, наприклад:

1) 2-1 *Теорія та філософія релігії. Природа релігії. Феномен релігії*

Індексування за фасетами:

2-1

1:2

2) 27-1 *Християнська теологія*

Індексування за фасетами:

27-1

1:27

3) 2-23(100) *Священные Писания мировых религий Джеймса Физера, Джона Пауэрса*

Розділ 21 Доісторичні релігії. Релігії ранніх суспільств, наприклад:

21(4-12) *Религии в Юго-Восточной Европе: историко-антропологический подход / Майкл Миттерауэр*

Розділ 22 Релігії, які виникли на Далекому Сході, наприклад:

221.3(510) *Даосизм: крайняя убежденность в истории, философии и практике. Духовная традиция / Ева Вонг*

Розділ 23 Релігії, які виникли на Індійському субконтиненті. Індійська релігія в широкому розумінні.